

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060205

DOM
2016-12-14
Stockholm

Mål nr
M 10805-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2015-11-16 i mål nr M 2891-15, se bilaga A

KLAGANDE

Tillsynsnämnden i Aneby kommun
Box 53
578 22 Aneby

MOTPART

G A

SAKEN

Förbud att släppa ut toalettavloppsvatten på fastigheten XXX i Aneby kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom förbjuder Mark- och miljööverdomstolen G A att släppa ut toalettavloppsvatten till befintlig avloppsanläggning på fastigheten XXX i Aneby kommun, adressplats 1, från och med den 30 juni 2017.

Dok.Id 1302351

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Tillsynsnämnden i Aneby kommun (nämnden) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastsälla länsstyrelsens beslut om förbud mot att släppa ut toalettavloppsvatten till avloppsanläggningen på fastigheten XXX i Aneby kommun.

G A har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Nämnden har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg:

Övergödningsproblematiken i Svartån uppströms Sommen är särskilt komplicerad med många likadana källor. Ingen enskild källa kan pekats ut som orsaken till problemen. Inget enskilt avlopp har annat än mycket marginell betydelse, men beräkningarna visar att krav på högre reningsgrad för många avlopp får betydelse. Implementering av hög skyddsnivå i hela området skulle förbättra vattenkvalitén med 12 procent. Vid utarbetandet av förslaget till bedömningsgrunder har nämnden tagit hänsyn till såväl den beräknade effekten av kraven som kostnader för fastighetsägarna för införandet av ny teknik. Hänsyn har också tagits till tidsaspekten genom att man infört hög skyddsnivå i två steg. Avlopp inom de värst drabbade områdena ska vara klara till år 2015 och avlopp i övriga områden till år 2020. Vid implementeringen av bedömningsgrunderna har miljöenheten också bedömt att nyare avloppsanläggningar som uppfyller normal skyddsnivå kan få användas även fortsättningsvis utan krav på ytterligare rening till dess avloppen är tio år gamla.

Många fastighetsägare med befintliga fungerande infiltrationer har valt kemisk fosforfällning som åtgärd för att uppnå hög skyddsnivå. Nämnden anser att kostnaden för denna åtgärd är rimlig. Det har inte kommit fram några omständigheter i målet som tyder på att kostnaden för XXX skulle bli högre än för andra fastigheter.

Mark- och miljödomstolen har bedömt att avståndet mellan avloppsanläggningen på XXX och vattendraget gör att det är osannolikt att något fosforutsläpp från den aktuella anläggningen skulle nå vattendraget. G A har gjort gällande att avståndet till Svartån är fyra–fem kilometer och att avrinning dessutom sker mot Östentorp. Enligt nämndens kartmaterial är det däremot cirka 2 800 meter mellan utsläppspunkten och Svartån. Avståndet till närmaste på kartan utmärkta ytvattenförekomst är cirka 650 meter åt väster. Östentorp ligger österut inom ett annat delavrinningsområde. Nämnden gör gällande att den haft fog för sitt beslut.

G A har tidigare fått tillstånd för avloppsanläggningen på XXX från kommunen. Tillståndet hindrar dock inte kommunen att meddela de förelägganden och förbud som behövs. Den befintliga slamavskiljarens volym uppfyller inte villkoret i tillståndet, eftersom den har en våtvolum om två kubikmeter i stället för de tre kubikmeter som anges i villkoret. G A har inte angett hur stor hans vattenförbrukning är. Vid en förbrukning om 100 liter per person och dygn fylls en slamavskiljare med en volym om två kubikmeter på tio dagar. För en sluten tank krävs extremt snålspolande toaletter. G A har uppskattat kostnaden för att göra om avloppsanläggningen till cirka 80 000 kr. Beräkningen innefattar en ny trekammarbrunn och ny markbädd/infiltration. En sådan lösning uppfyller emellertid inte kravet för hög skyddsnivå för miljöskydd. Det finns heller inte anledning att byta ut de delarna. Det är fastighetsägaren som väljer teknik och därmed kostnader. En enkel och billig åtgärd är att montera bort vattentoaletten och ersätta denna med en torrtoalett med latrinhämtning.

G A har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg:

När trekammarbrunnen anlades år 1997 gjordes det helt enligt kommunens krav och tillstånd till anläggningen gavs. Bostadshuset på fastigheten har sedan brunnen byggdes använts endast för fritidsändamål och mängden avloppsvatten som spolas ut är synnerligen låg. Toalettstolen har ”snålspolning”. Bostaden saknar tvätt- och diskmaskin. För en fritidsbostad som endast används korta perioder under sommaren av ett hushåll bestående av två personer är tankens storlek tillräcklig. Den mängd

vatten som eventuellt överskrider tankens storlek är så liten att dess påverkan på miljön är försumbar.

Om man ska göra en fosforfälla innebär det att hela anläggningen måste göras om och brunnen måste då bytas ut. Kostnaden för detta beräknas till cirka 80 000 kr. Kostnaden står inte i rimlig proportion till de eventuella små miljövinster som kan uppnås.

Hans hus och därmed avloppet omges av cirka tio hektar åker/vall som gödslas med sväm gödsel tre gånger per säsong. Dessa åtgärder har betydligt större påverkan på Svartån än hans avlopp.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Mark- och miljööverdomstolen har begärt in ett yttrande från Havs- och vattenmyndigheten. I sitt yttrande anför myndigheten bl.a. följande:

Den beräkningsmodell som använts av nämnden bedöms vara tillförlitlig. Utifrån de uppgifter som kommit fram i ärendet finns det skäl att ställa krav på hög skyddsnivå för utsläpp av fosfor från avloppsanläggningen på XXX. G A har inte kunnat visa vare sig att den befintliga anläggningen uppfyller kraven på fosforreduktion eller att de åtgärder som behöver vidtas för att uppfylla kraven på hög skyddsnivå är orimligt kostnadskrävande. Myndigheten delar nämndens bedömning och anser därför att förbudet att släppa ut avloppsvatten från avloppsanläggningen bör fastställas.

Den aktuella avloppsanläggningen är nästan 20 år gammal, vilket i sig borde medföra ett visst renoveringsbehov. För att klara högre krav på fosforreduktion behöver anläggningen kompletteras med särskild fosforfällning eller någon källsorterande teknik. Det har inte framkommit i ärendet att de åtgärder som nämnden föreslagit som tillräckliga för att uppnå hög skyddsnivå, exempelvis kemisk fosforfällning, skulle vara orimligt kostsamma. Enligt en konsekvensanalys som myndigheten genomförde i samband med ett regeringsuppdrag år 2013 är kostnaden för att uppgradera en

infiltration till hög skyddsnivå mindre än 5 000 kr per år (för investeringen av fosforfällningen och driftkostnader för kemikalier och ökad slamtömning). För ett fritidshus är driftkostnaden lägre. Alternativt kan man byta till ett sorterande system med urinsortering, sluten tank eller torr lösning.

Myndigheten anser att det är olämpligt att ett förbud villkoras på det sätt som skett i detta fall. Eftersom nämnden funnit att det finns förutsättningar för ett förbud är det fullt tillräckligt att ange att utsläpp är förbjudet efter ett visst datum. Det är mycket svårt att ta prover på en befintlig infiltration och verksamhetsutövaren kan därmed i praktiken inte med stöd av provtagning visa att anläggningen har en sådan funktion att reduktion av fosfor på minst 90 procent faktiskt uppnås.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan i målet är om nämnden har haft fog för sitt beslut att förbjuda utsläpp av toalettavloppsvatten till den befintliga avloppsanläggningen på XXX.

Hög skyddsnivå

Vattenmyndigheten i Södra Östersjön har fastställt ett åtgärdsprogram för Södra Östersjöns vattendistrikt den 15 december 2009. För Svartåns vattensystem, vars ekologiska status har klassificerats som måttlig bl.a. på grund av övergödningspåverkan, har miljö kvalitetsnormen fastställts till god ekologisk status med en tidsfrist till år 2021. Enligt åtgärd 33 ska kommunen i egenskap av tillsynsmyndighet fastställa områden där krav på hög skyddsnivå ska gälla.

Enligt 5 kap. 8 § miljöbalken ska myndigheter och kommuner inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt ett åtgärdsprogram som fastställts enligt 5 § i samma kapitel. Aneby kommun har utsett områden, bl.a. Svartåns avrinningsområde, där krav på hög skyddsnivå för miljöskydd ska gälla i enlighet med Vattenmyndighetens i Södra Östersjön åtgärdsprogram. Som underlag för sin bedömning har nämnden beräknat fosforbelastningen från olika källor inom Svartåns avrinningsområde med hjälp av en modellapplikation för näringsbelastning. Havs- och

vattenmyndigheten har bedömt att beräkningsmodellen är tillförlitlig trots vissa felkällor.

Mark- och miljööverdomstolen anser att nämnden har haft tillräckligt underlag för att besluta att hög skyddsnivå för miljöskydd ska gälla i området. En viss mån av schablonisering måste kunna göras i en modell. Frågan är då om krav på hög skyddsnivå kan ställas för avloppsanläggningen på XXX.

Avloppsanläggningen på XXX

Fastigheten ligger inom ett delavrinningsområde för Svartån nedströms Frinnaryd, där hög skyddsnivå ska gälla. Avståndet mellan fastigheten och närmaste ytvattenförekomst är cirka 650 meter. Mellan utsläppspunkten och Svartån är det enligt nämndens kartmaterial cirka 2 800 meter. Bostadshuset på fastigheten används som fritidsbostad under sommarmånaderna. Avloppsanläggningen består av en trekammarbrunn, en fördelningsbrunn och tre infiltrationsledningar till infiltrationsbädden som är 1,5 meter djup och 4x3 meter bred. Trekammarbrunnen har mindre volym än vad som angavs i tillståndet för anläggningen och infiltrationsytan är jämfört med dagens rekommendationer liten.

Rättskraftregeln i 24 kap. 1 § miljöbalken utgör inte hinder mot att en tillsynsmyndighet ställer ytterligare krav angående utsläpp från avloppsanläggningar med stöd av de allmänna hänsynsreglerna i balken (se MÖD 2003:134).

Vid prövningen av en enskild avloppsanläggning ska enligt praxis hänsyn tas till förhållandena i det större område inom vilket den aktuella fastigheten ingår och beaktas vad följderna skulle bli av en generell utbredning av avloppsanläggningar liknande den som prövas (jfr RÅ 1994 ref. 59, MÖD 2006:27 och 2006:53 samt Mark- och miljööverdomstolens dom den 24 januari 2013 i mål nr M 5065-12). Detta innebär att även om avloppsanläggningen har begränsad påverkan på Svartån, kan det enligt nämndens modellberäkning inte uteslutas att anläggningen har en påverkan genom att den är belägen i det aktuella området. Följden av flera avloppsanläggningar i området med rening som inte motsvarar hög skyddsnivå måste beaktas. Därmed kan krav på

hög skyddsnivå för den aktuella anläggningen ställas enligt 2 kap. 3 § miljöbalken om det inte anses orimligt enligt 7 § i samma kapitel.

I detta fall har både nämnden och Havs- och vattenmyndigheten gett exempel på tekniska lösningar som kan vidtas för att anläggningen ska nå upp till de krav som ställs. Kostnaden för att uppgradera infiltrationen har angetts till mindre än 5 000 kr per år. Mot bakgrund av dessa omständigheter kan det inte anses orimligt att ställa krav på hög skyddsnivå för anläggningen och därmed förbjuda utsläpp av toalettavloppsvatten.

Förbudets utformning

Som Havs- och vattenmyndigheten har påtalat är nämndens beslut olämpligt utformat. Förbudet är försett med ett villkor som medför utrednings- och bevissvårigheter. Det torde t.o.m. vara tekniskt omöjligt att uppfylla villkoret. Beslutet bör i stället utformas så att det innebär ett rent förbud mot att släppa ut toalettavloppsvatten till den befintliga anläggningen. Tidpunkten för när förbudet börjar gälla bör flyttas fram till den 30 juni 2017.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Per-Anders Broqvist, hovrättsrådet Ingrid Åhman, tekniska rådet Yvonne Eklund och hovrättsrådet Ulf Wickström, referent (skiljaktig).

Föredragande har varit Louise Bengtsson

Skiljaktig mening, se nästa sida

Skiljaktig mening

Hovrättsrådet Ulf Wickström är skiljaktig och anför följande.

Hög skyddsnivå

Frågan i målet är om hög skyddsnivå för miljöskydd för små avlopp ska gälla den aktuella avloppsanläggningen. Nämndens beslut grundar sig på de gemensamma bedömningsgrunder som tagits fram för Svartåns avrinningsområde i Tranås, Aneby och Nässjö kommuner. Enligt bedömningsgrunderna ska hög skyddsnivå tillämpas omedelbart vid nyanläggning och anmälningspliktig ändring av avloppsanläggning inom delavrinningsområden där vattenförekomsten klassats som ej god status, övergödning och risk samt hög belastning totalt eller från små avlopp.

Av nämndens beslut och övriga handlingar i målet framgår att det uteslutande är den omständigheten att anläggningen ligger inom ett utpekat delavrinningsområde som har varit avgörande för bedömningen av om hög skyddsnivå ska gälla.

Som utgångspunkt för bedömningen av skyddsnivå anges följande i Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanläggningar för hushållspillvatten (HVMFS 2016:17): ”Den kommunala nämnden bör i varje enskilt fall relatera skyddsåtgärder beträffande hälso- och miljöskydd för den enskilda anordningen till en normal eller hög skyddsnivå. Bedömningen av vilken skyddsnivå som behövs bör göras utifrån naturgivna och andra förutsättningar för området i fråga. Kommunala strategier och planer såsom översiktsplaner eller bevarandeplaner för Natura 2000-områden kan vara ett stöd i arbetet. Därutöver bör förhållandena på fastigheten beaktas. Skyddsnivån för hälsoskydd behöver inte vara densamma som för miljöskydd.”

Enligt min uppfattning är det inte tillräckligt att enbart grunda bedömningen av om normal eller hög skyddsnivå ska tillämpas på om avloppsanläggningen ligger inom ett påverkat delavrinningsområde utan vid bedömningen skall även förhållandena på den

enskilda fastigheten beaktas. Vid denna bedömning ska hänsyn tas till den aktuella avloppsanläggningens påverkan på vattenkvaliteten.

Bedömningen ska i och för sig göras med hänsyn till förhållandena i det större område som fastigheten ingår i och med beaktande av vad som kan bli följderna av att andra avloppsanläggningar bedöms på ett likartat sätt. Detta innebär att även om en avloppsanläggning i sig har en begränsad påverkan på recipienten så ska även den samlade påverkan beaktas som kan uppstå om motsvarande kravnivå skulle gälla för alla avloppsanläggningar med liknande förutsättningar inom området. Denna princip fråntar dock inte myndigheten skyldigheten att göra en individuell bedömning som omfattar en bedömning både av påverkan från den aktuella avloppsanläggningen och av den samlade påverkan som skulle bli följderna vid en generell tillämpning för alla avloppsanläggningar med liknande förutsättningar inom området.

Nämndens bedömning grundar sig på beräkningar i MIKE BASIN som är ett modellsystem för övergripande vattenplanering. Beräkningsmodellen kan enligt nämndens egna uppgifter inte användas för beräkningar i varje enskilt fall utan den har använts för att identifiera vilka krav och vilka geografiska områden som kan förväntas ha positiv effekt på vattenkvaliteten.

Jag finner inte skäl att ifrågasätta att den använda modellen är tillförlitlig då det gäller att uppskatta den samlade näringsbelastningen från olika källor inom Svartåns avrinningsområde. Enligt min uppfattning bör modellen kunna användas i ett första steg för att identifiera områden där hög skyddsnivå bör övervägas och där det finns skäl att gå vidare med tillsyn av små avloppsanläggningar.

Vid bedömningen av om hög skyddsnivå ska tillämpas i det enskilda fallet kan det enligt vad som redovisats ovan inte vara ensamt tillräckligt att den aktuella avloppsanläggningen ligger inom ett utpekade område med hög generell påverkan från små avlopp utan denna bedömning bör kompletteras med en individuell bedömning av den påverkan det aktuella avloppet medför.

Vid bedömningen av en avloppsanläggnings påverkan på en ytvattenrecipient är bl.a. markretentionen under transporten till recipienten av betydelse. Som Havs- och vattenmyndigheten anger råder det brist på kunskap om markens förmåga att avskilja fosfor och det är svårt att närmare kvantifiera retentionen. Det råder också olika meningar om hur stor den långsiktiga retentionen i mark är. Samtidigt synes dock den rådande uppfattningen vara att markretentionen är av stor betydelse för vilken påverkan ett utsläpp av fosfor har på en ytvattenförekomst.

Retentionspotentialen påverkas av en mängd faktorer. I en av de rapporter som Havs- och vattenmyndigheten hänvisat till framhålls faktorer som jordart, jorddjup, vattenbelastning i landskapet, avstånd till ytvattenrecipienten och transportmiljön (t.ex. om transporten sker i mark, diken, rörledningar eller vattendrag). Enligt rapporten är kunskapen om olika transportmiljöers förmåga att avskilja och på lång sikt undanhålla fosfor från vattenmiljön begränsad och i den expertgrupp som tillfrågats i projektet har osäkerheten kring retention i den mättade zonen i marken och risken för att fosfor som fastlagts i landskapet på längre sikt kan frigöras framhållits. Samtidigt har expertgruppen varit enig om att transport genom markprofilen har en relativt hög retentionspotential. (Eveborn & Djodjic, 2015. GIS-kartering av miljöskyddsnivå för små avlopp – ett hjälpmedel vid tillstånds- och tillsynsarbete. Rapport 53, Kretslopp & Avfall. JTI – Institutet för jordbruks- och miljöteknik, Uppsala) Även i de båda övriga rapporter som Havs- och vattenmyndigheten hänvisat till framhålls att markretentionen är en viktig faktor för en avloppsanläggnings påverkan på en ytvattenrecipient. (Olshammar, Ek, Rosenquist, Ejhed, Sidvall & Svanström, 2015 Uppdatering av kunskapsläget och statistik för små avloppsanläggningar, SMED Rapport Nr 166 2015 och Hjelmqvist, Sjögren & Lundberg, 2015 Utveckling av GIS-verktyg för tillsyn och prövning av små avlopp, Resultat från en förstudie, WSP)

Ingen av rapporterna kan närmare kvantifiera markretentionen och anger inte heller några avstånd när retentionen kan anses vara tillräcklig. De avstånd som diskuteras avser emellertid endast några hundratals meter. I rapporten från JTI föreslås en metod för riskkartering där risken för ytvattenpåverkan kan karteras med en begränsad mängd uppgifter där bl.a. riskklassning utifrån topografi ingår. Denna grundas på flödesackumulation och transportavstånd till rinnande vatten. De tröskelvärden som

använts för transportavstånd har satts till 0-100 meter, 100-200 meter 200-400 meter och över 400 meter. Andra faktorer som ingår är jordart och jorddjup. I rapporten från WSP uppskattas risken för avloppspåverkan på skyddade områden utifrån en avståndsfaktor uppdelad på 0-50 meter, 50-200 meter och över 200 meter.

Av de redovisade uppgifterna framgår att retention i markprofilen anses vara av betydelse för en avloppsanläggnings påverkan på en ytvattenrecipient. Markretentionen beror på förhållandena i det enskilda fallet. Utöver transportavståndet beror retentionen på en rad andra faktorer som t.ex. markförhållanden och transportmiljö. De transportavstånd som diskuteras rör sig om några hundratals meter.

XXX

I målet har G A invänt att avståndet till Svartån är 4-5 kilometer och att påverkan från hans avloppsanläggning är försumbar. Enligt nämnden är avståndet från avloppsanläggningen till Svartån 2 800 meter och till närmaste utmärkta ytvatten 650 meter.

Mot bakgrund av de uppgifter som redovisats ovan framstår G As invändning inte som obefogad och det har funnits skäl att göra en närmare bedömning av risken för att den aktuella avloppsanläggningen, betraktad för sig eller tillsammans med andra avlopp inom området med likartade förutsättningar, kan påverka näringsstatusen i Svartån. Enligt min uppfattning är det möjligt att utan en alltför omfattande utredning ta ställning till denna risk utifrån uppgifter om t.ex. avstånd till närmaste ytvatten, markförhållanden och transportmiljön. Den osäkerhet som råder kring retentionsbedömningar hanteras bäst genom en tillämpning av försiktighetsprincipen.

Nämnden har inte gjort någon bedömning av förhållandena på den enskilda fastigheten varför det finns skäl att ifrågasätta beslutet att hög skyddsnivå ska gälla för den aktuella fastigheten. Vid beräkningarna i MIKE BASIN har en retention om 10 procent per kilometer antagits. Utredningen i målet har inte visat att det finns stöd för att anta att detta är en rimlig faktor för att beräkna retentionen i det enskilda fallet.

Mot denna bakgrund har nämnden inte haft fog för sitt beslut att förbjuda det aktuella utsläppet. Nämndens överklagande ska därför avslås och mark- och miljödomstolens dom stå fast.

Jag har inte tagit ställning till om den aktuella anläggningen uppfyller kraven på normal skyddsnivå.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
Enhet 3:5

DOM
2015-11-16
meddelad i
Växjö

Mål nr M 2891-15

KLAGANDE

G A

MOTPART

Tillsynsnämnden i Aneby kommun
Box 53
578 22 Aneby

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Jönköpings län beslut den 25 juni 2015 i ärende nr 505-8468-2014,
se bilaga 1

SAKEN

Förbud att släppa ut toalettavloppsvatten på fastigheten XXX i Aneby
kommun

DOMSLUT

Med bifall till överklagan upphäver mark- och miljödomstolen Länsstyrelsens i
Jönköpings län beslut och Tillsynsnämndens i Aneby kommuns beslut om
förbud att släppa ut avloppsvatten till befintlig avloppsanläggning på fastigheten
XXX i Aneby kommun.

BAKGRUND

Tillsynsnämnden i Aneby kommun (nämnden) beslutade den 27 oktober 2014, i delegationsbeslut dnr 2012-0788, följande i beslut adresserat till G A, ägare till fastigheten XXX. Nämnden förbjuder enligt 26 kap. 9 § miljöbalken utsläpp av toalettavloppsvatten för fastigheten XXX, adressplats 1, från och med den 1 januari 2016, såvida inte fastighetsägaren innan dess genom utredning visar att avloppsanordningen har en sådan utformning och funktion att minst 90 % reduktion av organiska ämnen (mätt som BOD7) och minst 90 % reduktion av fosfor (tot-P) kan uppnås. Ändring av avloppsanordning ska anmälas till tillsynsnämnden i god tid (minst sex veckor). Om nytt tillstånd inte meddelas före den 1 januari 2006 ska vattentoaletter anslutna till befintlig avloppsanläggning monteras bort och avloppet varaktigt förslutas/förseglas så länge som avloppsanordningen inte renar avloppsvattnet tillräckligt. Tillslutning/försegling ska göras senast samma dag som förbudet träder i kraft, för att begränsa skador av verksamheten och för att kontroll ska kunna ske av efterlevnaden av förbudet.

Som skäl för beslutet angav nämnden bl.a. följande. Stora delar av Svartåns vattensystem är drabbat av övergödning, vilket beror på utsläpp och läckage av näring. Källorna är bl.a. små avlopp, avloppsreningsverk, läckage från sjöbottnar och jord- och skogsbruk. Delavrinningsområdet för Svartån nedströms Frinnaryd tillhör den tredjedel där näringsbelastningen är som störst (gram fosfor per hektar och år). Miljöenheten bedömer att hög skyddsnivå ska gälla senast 2015 för avloppsanordningen för XXX, adressplats 1, om wc är påkopplat och utsläppspunkten ligger inom delavrinningsområdet. Vid urinseparering eller motsvarande ska normal skyddsnivå gälla. Ni informerades om bedömningen i skrivelse daterad den 22 augusti 2012. Ni har inte visat att anläggningen uppfyller gällande krav.

G A överklagade nämndens beslut till Länsstyrelsen i Jönköpings län. Länsstyrelsen beslutade att upphäva nämndens beslut såvitt avser bortmontering av vattentoaletter och varaktig förslutning av avloppsanordningen. Vidare beslutade länsstyrelsen att förbudet i stället ska börja gälla den 1 juli 2016 och avslog överklagandet i övrigt.

G A har överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

G A har yrkat, så som det får förstås, att förbudet ska upphävas. Han har som grund anfört i huvudsak följande.

I länsstyrelsen beslut står det ”Enligt uppgifter till nämnden består anordningen av trekammarbrunn och infiltrationsdike”. Detta är felaktigt. Anläggningen består av en trekammarbrunn, en fördelningsbrunn och filterbädd. Infiltreringsbädden är ca 1,5 m djup och 4 x 3 m i bredd. Det går tre rör från fördelningsbrunnen till filtreringsbädden med ett rör som fördelar ut innehållet från de tre rören. Bädden består av 4 m³ tvättad makadam. På fastigheten finns en grävd brunn där dricksvattnet tas ifrån och vattnet är utan anmärkning. Brunnen är belägen ca 30 m rakt väster om trekammarbrunnen.

Fastigheten XXX är belägen 4-5 km öster om Svartån och har ingen avrinning som på något sätt kan påverka Svartån. Avrinningen och infiltreringen är åt öster, i riktning mot Östentorp. Det finns inga vattendrag i närheten av fastigheten; varken bäckar, åar eller sjöar. Huset och avloppet är omgivet av ca tio hektar åkrar/vall som skördas och gödslas med svämgödsel tre gånger per säsong. Detta torde i så fall ha en betydligt större miljöpåverkan på Svartån än ett avlopp från en fritidsbostad som saknar både tvätt- och diskmaskin. I samband med byggnation av Sydvästlänken har kreosotimpregnerade produkter grävts ner i naturen i närheten av Svartån, vilket har godkänts av myndigheterna. Det är väl känt att kreosot är allergi- och cancerframkallande och det kommer att påverka Svartån, människor, djur och natur under en mycket lång tid framöver.

Det finns historiska skäl till varför Svartån är övergödd. Mellan åren 1930 – 1950 släpptes avlopp från slakteri och Aneby tätort ut orenat i vattendragen. Detta hamnade sedermera på sjön Ralångens botten. Under åren 1970 – 1980 låg det en fet hinna på sjöns yta. Sjön förorenades och gick från att ha varit en fin badsjö till att

bli en illaluktande kloak. Längs med Ralången och Svartån finns idag ett otal åkrar som gödslas flera gånger per år. Detta påverkar övergödningen i betydligt högre grad än ett avlopp från en fritidsbostad.

Tillsynsnämnden i Aneby kommun har motsatt sig ändring av beslutet och har som grund anfört i huvudsak följande.

För att uppnå EU:s Ramdirektiv för vatten har Vattenmyndigheterna beslutat om åtgärdsprogram. Även enligt åtgärdsprogram 33 i Södra Östersjöns åtgärdsprogram är kommunerna ålagda att ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp som bidrar till att en vattenförekomst inte uppnår eller riskerar att inte uppnå god status. Eftersom övergödningens problematik i Svartån uppströms Sommen är särskilt komplicerad med många olika källor har Boverket, Vattenmyndigheten i Södra Östersjön och Länsstyrelsen i Jönköpings län gått in och stöttat Aneby, Tranås och Nässjö kommuner i arbetet att ta fram bedömningsgrunder för hög skyddsnivå för små avlopp. Till grund för bedömningarna finns en avancerad beräkningsmodell. Bedömningsgrunderna är antagna av Tillsynsnämnden i Aneby kommun och införda i översiktsplanen, fastställd av fullmäktige. Hög skyddsnivå för miljöskydd gäller senast 2015 inom de delavrinningsområden där ytvattnet har dokumenterad övergödningens problematik och där samtidigt belastningen av fosfor från små avlopp är som högst per hektar. Enligt beräkningarna står små avlopp för en större andel av totalbelastningen av fosfor på Svartån än vad jordbruket gör.

Östersjön är övergödd på grund av mänskliga verksamheter som släpper ut eller orsakar läckage av näringsämnen. Det är inte bara verksamheter nära eller i havet som bidrar. Aneby kommun ligger nästan högst upp i avrinningsområdet, men redan där är Svartån och sjön Ralången övergödda. Säbysjön i Tranås kommun, som ligger nedströms avrinningsområdet där fastigheten XXX är belägen, är också övergödd. När det gäller avlopp är det både läckage till ytvatten och påverkan via grundvatten som har betydelse för näringsstatusen i ytvattnet. Enligt centrala myndigheters råd räknar man med att traditionella väl fungerande infiltrationer klarar normal skyddsnivå, dvs. 70 % reduktion av fosfor. Samtidigt finns forskning som

visar att reduktionen kan vara betydligt sämre. Reduktionsgraden är mycket svår att mäta i enskilda fall. I en infiltration är det alltså sannolikt att minst 30 % av fosfor passerar.

Nämnden deltar i ett projekt för att under 2016 minska belastningen av fosfor från bottensedimenten i sjön Ralången. För att nå en god status på vattenkvaliteten i Svartån och dess sjöar är emellertid ingen enskild åtgärd tillräcklig. Åtgärder krävs för såväl bottensediment, små avlopp, jordbruk, avloppsreningsverk och dagvattenhantering. Nämnden bedriver tillsyn och annat arbete inom alla dessa områden.

Nämnden har ett informations- och rådgivningsansvar gällande privata dricksvattenbrunnar. En stor del av nämndens verksamhet syftar till att vattnet i privata brunnar ska vara utan anmärkning, även tillsyn av små avlopp har detta syfte. Klaganden har inte bifogat någon analysrapport som styrker uppgiften att vattnet skulle vara utan anmärkning. Det finns därtill inte några rikt- eller gränsvärden för fosfor i dricksvatten. När det gäller avlopp är det främst bakterier som indikerar påverkan på dricksvatten. Fosfor i tvätt- och maskindiskmedel är genom lag begränsat sedan några år tillbaka. Minst 90 % av fosfor i blandat avloppsvatten härrör därmed generellt från toalettavloppsvattnet, vilket är orsaken till att förbudet avser utsläpp av toalettavloppsvatten.

Avloppsanordningens utformning i detalj kan ha betydelse när det gäller fastighetsägarens teknikval för att uppnå beslutets krav om hög skyddsnivå för miljöskydd och 90 % reduktion av fosfor, men har inte betydelse för kravet i sig. Den beskrivna anläggningen kan inte förväntas uppnå reningskravet.

Nämnden delar klagandens åsikt att det finns historiska skäl till varför Svartån är övergödd. Utöver slakteriets påverkan har under de senaste hundra åren befolkningen ökat och människors användning av vatten ökat. Detta medför att påverkan på grundvatten har ökat, bl.a. genom näringsläckage från avloppsanläggningar. Denna påverkan når så småningom ytvatten genom grundvattnets strömningar. Samtidigt ökar naturens känslighet för påverkan, bl.a. pga. att sjöar samlar på sig näring över

tid och på grund av klimatförändringarna samt i Svartåns fall på grund av sjösänkningen.

Användning av kreosot är inte relevant för sakfrågan. Dock kan nämnas att i det ärende som klaganden hänvisat till beslutade nämnden att förbjuda användningen av kreosot, men beslutet upphävdes av högre instans.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut.

Mark- och miljödomstolens prövning av målet gäller om Tillsynsnämnden i Anebys kommun har haft skäl att förbjuda G A att släppa ut avloppsvatten till befintligt avloppsanläggning på fastigheten XXX. Tillsynsnämnden i Aneby har beslutat om hög skyddsnivå gällande utsläpp från avloppsanläggning på fastigheten XXX, vilket innebär att avloppsanläggningen måste rena fosforutsläppen med minst 90 % och BOD₇ med minst 90 %. Som skäl för beslutet har angetts att Svartån är övergödd.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

G A har en gängse avloppsanläggning från 1997. Även om en standar-diserad infiltrationsanläggning släpper ut något mer övergödande ämnen än en för-stärkt avloppsanläggning finns det inget som säger att reningsgraden i densamma inte skulle vara tillräcklig. Tillräcklig rening beror av fler faktorer som måste vägas samman så som avstånd till grundvattennivå och ytvatten. Utsläpp i det nu aktuella fallet sker, enligt vad som framkommit i målet, inte i vattenområde. Det framstår dessutom som om det är en rejäl sträcka mellan infiltrationsanläggningen och närmaste ytvattendrag. Eventuella ingripanden mot anläggningen får därför grunda sig på de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Även om bevisbördan för att det inte uppkommer någon olägenhet vid utsläpp av avloppsvatten ligger på den som släpper ut avloppsvattnet, måste det finnas några indikationer på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människor

eller miljön för att ett förbud att släppa avloppsvatten till anläggning ska kunna beslutas. Den befintliga avloppsanläggningen på fastigheten XXX anlades 1997 och består efter trekammarbrunn, fördelningsbrunn och av tre infiltrationsledningar till infiltrationsbädden som är 1,5 m djup och 4*3 m bred med ledningsfyllning runt dessa ledningar som fortfarande är den gängse rådande.

Av den utredning som legat till grund för tillsynsnämndens beslut att förbjuda utsläpp till den befintliga avloppsanläggningen finns inget som tyder på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människors hälsa och miljön. Det stora avståndet till närmaste vattendrag gör det osannolikt att några fosforutsläpp från anläggningen skulle nå ytvattendragen. Att då kräva att fastighetsägare ska åtgärda en anläggning, som i dagläget, inte utgör någon skada ur hälso- eller miljösynpunkt strider mot 2 kap. 7 § miljöbalken som säger att man måste göra en rimlighetsavvägning mellan nyttan av åtgärden i förhållande till kostnaderna för densamma. Det finns därför enligt mark- och miljödomstolen inte grund för att förbjuda utsläpp av avloppsvatten till anläggningen.

Till följd härav ska länsstyrelsens och tillsynsnämndens beslut upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 7 december 2015.

Anders Enroth

Catharina Hederström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Enroth, ordförande, och tekniska rådet Catharina Hederström. Målet har beretts av beredningsjuristen Helena Lagstrand.